

гібридної війни, або втрата над ними контролю змушує деінтегруватись у політичному та економічному просторі заради безпеки, створювати відповідну «завісу безпеки». Безперечно, світ глобалізований, з точки зору інформаційних технологій, але події в Європі, а також згорання Транстихоокеанського партнерства між США і Європою з обранням нового президента США, чітко показують значення національних держав як первинного чинника у світовій політиці. Наступним етапом захисту власних кордонів стане поступове реальне згорання демократичних інститутів і свобод на тлі їхньої гіпертрофованої демонстрації. Авторитарна модель з максимально можливими демократичними інститутами є імовірним майбутнім політичної системи західноєвропейських країн. На наш погляд, за своєю природою авторитарна модель є більш ефективною моделлю у кризові періоди, з точки зору національної держави, зважаючи на її здатність мобілізувати та накопичувати необхідні ресурси.

Якщо проводити історичні паралелі, то ми не можемо виключити геополітичного протистояння між провідними державами світу. Для цього є, на жаль, багато підстав. Методи геополітичної боротьби будуть розширюватись, включаючи більш

ефективніші, що на сучасному етапі є методами гібридної війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. The Military Balance 2015 / The International Institute for Strategic Studies, 2015. – 504p.
2. Месснер Е. Э. Хочешь мира, победи мятежную войну! Творческое наследие Е.Э. Месснер. – М.: Военный университет, «Русский путь», 2005. – 696 с.
3. Киссинджер Г. Мировой порядок / Г. Киссинджер. – М.: АСТ, 2015. – 512 с.
4. Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання : аналіт. доп. / В. К. Конах. – К.: НІСД, 2014. – 76 с.
5. Киссинджер Г. Пределы универсализма. О консерватизме Берка // Россия в глобальной политике / Г. Киссинджер. – 2012 г. номер 4. [электронный ресурс] <http://www.globalaffairs.ru/number/Predely-universalizma-15641>
6. Бжезинский З. Великая шахматная доска / З. Бжезинский. – М.: Междунар. отношения, 1998. – 447 с.
7. Бжезинский З. Стратегический взгляд: Америка и глобальный кризис / 2013 г. – 137 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1022010>
8. Гаджиев К. С. Введение в геополитику / К. С. Гаджиев. – М.: Логос, 2000. – 257 с.

УДК 327.8(477)

Іванова Н.С.

Бердянський державний педагогічний університет

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Досліджується феномен «публічна дипломатія» та її важливе значення для зовнішньої політики держави. Значну увагу приділено розгляду публічної дипломатії як засобу налагодження довготривалих взаємин, що створюють сприятливі умови для державної політики. Обґрунтована важливість впровадження практики публічної дипломатії в Україні з метою обстоювання національних інтересів та просування позитивного міжнародного іміджу держави.

Ключові слова: публічна дипломатія, «м'яка сила», інформаційне суспільство, національні інтереси, національний імідж держави, зовнішня політика України.

Иванова Н.С.

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ КАК ЭФЕКТИВНЫЙ МЕХАНИЗМ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Исследуется феномен «публичная дипломатия» и её важное значение для внешней политики государства. Значительное внимание уделено рассмотрению публичной дипломатии как способу налаживания долговременных взаимоотношений, создающих благоприятные условия для государственной политики. Обоснована важность внедрения практики публичной дипломатии в Украине с целью отстаивания национальных интересов и продвижения положительного международного имиджа государства.

Ключевые слова: публичная дипломатия, «мягкая сила», информационное общество, национальные интересы, национальный имидж государства, внешняя политика Украины.

Ivanova N.

PUBLIC DIPLOMACY AS AN EFFECTIVE MECHANISM OF THE FOREIGN POLICY OF THE STATE

The phenomenon of «public diplomacy» and its importance for the foreign policy of the state are researched. Considerable attention is paid to considering public diplomacy as a means of establishing long-term relationships that create favorable conditions for state policy. The importance of introducing the practice of public diplomacy in Ukraine in order to defend national interests and promote a positive international image of the state is grounded.

Key words: public diplomacy, «soft power», information society, national interests, national image of the state, foreign policy of Ukraine.

Сучасні міжнародні відносини перебувають у процесі суттєвих трансформацій. Майже в усіх сферах суспільного життя посилюються процеси глобалізації, що породжують значні виклики сфері зовнішньої політики, примушуючи світових акторів, зокрема держав, знаходити нові форми, методи та інструменти взаємодії й інформаційно-комунікативного впливу.

Саме на це спрямована «публічна дипломатія», метою якої є просування національних інтересів держави та забезпечення її національної безпеки шляхом вивчення урядами країн іноземної громадської думки, інформування зовнішньої аудиторії про власну політику та впливу на тих, хто цю думку формує. «Публічна дипломатія» має декілька вимірів, до яких також відносять сфери державного іміджотворення чи творення національного бренду, міжнародних зв'язків з громадськістю тощо.

Для країн, що розвиваються й значно поступаються у могутності розвинутих країнам, «публічна дипломатія» може стати ефективним способом заявити про себе, зосередити увагу громадськості на важливих для них питаннях, підвищити авторитет і посилити вплив на внутрішні та міжнародні процеси.

У різний час проблеми становлення феномена «публічної дипломатії» досліджували Дж. Най, Е. Гулліон, Дж. Даффі, Х. Тач, Б. Хокін, Е. Блінкен, Н. Сноу, Ф. Тейлор, Я. Мангейм, Я. Меліссену, Е. Пламідж та багато інших. Українські дослідження публічної дипломатії, серед яких В. Циватий, С. Гуцал, О. Розумна, В. Руднева, О. Кучмій, Є. Макаренко та інші, насамперед розкривають історію існування цього феномена та приділяють значну увагу проблемам методології й визначення поняття.

Утім, методологічна основа проблематики публічної дипломатії з метою створення позитивного міжнародного іміджу держави в Україні є недостатньо розробленою.

Метою статті є аналіз феномена публічної дипломатії та актуалізація цієї проблематики для сучасної зовнішньої політики України.

Вважається, що вперше термін «публічна дипломатія» використав у 1965р. Е. Галліон у зв'язку з заснуванням при Школі права та дипломатії ім. Флетчера в Університеті Тафтс Центру публічної дипломатії ім. Едварда Р. Мерроу (Edward R. Murrow). Цим Центром в одній із своїх праць тоді й було визначено, що «публічна дипломатія має справу із впливом суспільних соціальних установок на формування та здійснення

зовнішньої політики. Це охоплює виміри міжнародних відносин поза традиційною дипломатією... включаючи формування урядами громадської думки в інших країнах; взаємодію приватних груп та інтересів в одній країні з такими в інших... та міжнародний потік інформації та ідей» [1, с.83].

Державний департамент США в 2009 р. визначає термін «публічна дипломатія» як «програми, що фінансуються з боку уряду і які спрямовані на інформування чи вплив на громадську думку закордонних країн через публікації, кінопродукцію, обміни у сфері культури, радіомовлення та телебачення» [2].

Український науковець Є.А. Макаренко в Українській дипломатичній енциклопедії дав таке визначення «публічної дипломатії»: «Публічна дипломатія – це міжнародна діяльність, спрямована на публічне представництво інтересів держав або легітимних інституцій (урядових установ, недержавних громад, організацій та окремих індивідів) у міжнародних відносинах. Публічна дипломатія також визначається як діяльність офіційних урядових установ, спрямована на формування міжнародного комунікативного середовища з метою позитивного сприйняття й розуміння зовнішньої політики держави та протидії негативному позиціонуванню. Однією з цілей публічної дипломатії є забезпечення включення інтересів окремих держав та міжнародних регіонів у глобальний світовий порядок. Основними інструментами публічної дипломатії є засоби масової комунікації, міжнародні та національні неурядові організації, міжнародні неформальні контакти й обміни» [3, с. 384].

У свою чергу В.Г. Циватий вважає, що «публічна дипломатія» – це перш за все інструмент довгострокової дії, що створює сприятливий клімат для зовнішньої політики і дипломатії в цілому. Вона націлена на масову аудиторію і виходить з того, що громадська думка може вплинути на зовнішню політику національних держав. «Публічна дипломатія» не замінює собою традиційну дипломатію, а допомагає підготувати ґрунт для проведення офіційних заходів на зовнішньополітичній арені [4]. Подібної ж думки дотримується В. Руднева, яка стверджує, що публічна дипломатія – це інформування громадськості про політику держави і популяризацію національних культурних цінностей, використовуючи як канали традиційної дипломатії, так і PR-технології впливу на громадську думку [5].

Поняття публічної дипломатії тісно пов'язано з розробленою американським політологом, колишнім помічником міністра оборони США, професором Гарвардського університету Дж. С. Найем-молодшим концепцією «м'якої сили» (soft power) – здатності добиватися бажаного на основі добровільної участі союзників, а не за допомогою примусу. Джозеф С. Най вказує три джерела «м'якої сили» держави: політичні дії, культура й цінності. А «публічна дипломатія» – це засіб, за допомогою якого держава може розповісти світу про себе [6]. На відміну від пропаганди, яка може сприйматися як щось нечесне, вона декларує принцип правдивості. На практиці розбіжності між пропагандою, публічною дипломатією та психологічними операціями є часто розмитими [7, с. 104], а дискусії про те, чи відрізняються пропаганда та публічна дипломатія продовжуються дотепер. Це і не дивно, враховуючи те, що для розвинутих держав завжди існує спокуса використати існуючі у них переваги в інформаційних технологіях і засобах маніпулювання суспільною свідомістю для інформаційної та культурної експансії [8, с. 98]. Ці загрози необхідно враховувати для формування системи інформаційної безпеки у нашій державі.

На думку Джозефа С. Ная, внесок безпосередньої урядової інформації у довготривалі культурні відносини залежить від трьох вимірів або етапів «публічної дипломатії». Перший – це щоденне спілкування, до якого належить роз'яснення суті рішень у внутрішній і зовнішній політиці. Цей вимір також включає підготовку до боротьби з кризами. У разі наявності вакууму інформації після тієї чи іншої події заповнити його поспішають інші. Другий вимір – це стратегічне спілкування, що розвиває серію простих тем: це багато в чому схоже на політичну або рекламну кампанію. Тоді як перший вимір виражається у годинах і днях, другий займає тижні, місяці та навіть роки. Третій вимір публічної дипломатії є розвитком міцних взаємин із ключовими особами упродовж довгих років і навіть десятиріч за допомогою стипендій, програм обміну, навчання, семінарів, конференцій і доступу до каналів засобів інформації [6].

Для нашої країни саме російська військова агресія стала масштабним глобальним викликом. Недостатня увага України до можливостей «публічної дипломатії» і, навпаки, величезні ресурси, задіяні Росією зі

свого боку (як фінансові, так і технічні та дипломатичні), створили підґрунтя для розгубленої реакції країн Заходу, міжнародних інститутів на анексію Кримського півострова та подальше військове вторгнення на територію суверенної держави у центрі Європи. Більш того, тільки після трагедії з малайзійським Боїнгом увага європейської громадськості зосередилась на подіях в Україні. Проблема з розумінням українських подій у світі полягає у відсутності об'єктивної інформації про нашу країну, її трагічну та захоплюючу історію, культуру, її драматичне сьогодення.

Слід зауважити, що намагання керівництва Росії перетворити інструменти публічної дипломатії на пропагандистські засоби врешті-решт призвели до зворотного ефекту, який Джозеф С. Най назвав «парадоксом надміру інформації» [6]. Після відвертих «фейкових» новин про події у самій Європі, скандалів з підкупом ряду відомих європейських політиків з метою «розхитати» внутрішньоєвропейську ситуацію та навколо збитого малайзійського Боїнга МН17, боротьба України за свій суверенітет та відновлення територіальної цілісності нарешті привернула необхідну суспільну увагу громадян ЄС.

Сьогодні публічна дипломатія обов'язково має включати процес створення державою інститутів, які б ставили за мету своєї роботи координацію між інформаційними державними структурами та користувачами Інтернету. Прикладом застосування інструментів публічної дипломатії може слугувати створена в Ізраїлі у 2006 році платформа GIYUS, за допомогою якої окремі особи, залучені на засадах «краудсорсингу», стали координаторами громадської участі в інтернет-акціях (написання коментарів на сайтах міжнародних видань, що опублікували антидержавні матеріали, створення та розміщення колективних петицій, збір підписів під колективними листами та петиціями, твітер-шторми тощо).

Саме одним із вагомих елементів публічної дипломатії мають бути інститути громадянського суспільства, що посилять можливості побудови демократичного соціально орієнтованого суспільства. Залучення до процесу стратегічних комунікацій інститутів громадянського суспільства створює нові можливості для додаткового розвитку суспільних відносин, тому що, відповідно до принципу взаємодії, вони сприяють більш відкритим і прозорим відносинам між суспільством і державою.

Слід визнати, що слушним є твердження стосовно того, що Україна після Євромайдану «стрімко втрачає свої позиції в інформаційно-комунікативному порядку денному, особливо в Європі. Але й сьогодні у більшості стратегічних документів згадки щодо реалізації завдань публічної дипломатії та стратегічних комунікацій досить неявні або побіжні, здебільшого у контексті необхідності утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави, підтримки інтеграції України у світовий інформаційний простір, популяризації України у світі та просування її інтересів» [9].

Стосовно зрушень у позитивному напрямі інституалізації публічної дипломатії у нашій країні необхідно зазначити, що позитивний відгук українського суспільства отримало створення у грудні 2015 р. Департаменту публічної дипломатії у складі МЗС України, який, незважаючи на брак фінансування та обмеженість людських ресурсів, досить активно співпрацює з громадськими активістами. Створення відповідного управління відбулось шляхом внутрішніх кадрових модернізацій апарату МЗС. Відтепер за стратегію культурної промоції і державного бренд-менеджменту України відповідає окрема команда дипломатів, переважна більшість з яких пройшла внутрішній відбір міністерства.

Новостворений Департамент публічної дипломатії складається з трьох підрозділів: відділу культурної дипломатії, відділу іміджевих проєктів та відділу зв'язків з медіа. За словами посла з надзвичайних доручень Дмитра Кулеби «фундаментом публічної дипломатії має бути тріада ключових практик: культура, імідж, ЗМІ. Ці складові потрібно звести в одну структуру, аби вони запрацювали в синергетичному ефекті. Прес-служба не повинна бути старою державною прес-службою, яка займається розповсюдженням заяв, організацією брифінгів та відповідей на запити журналістів. Нова назва відділу («зв'язки з медіа») означає нову функцію: відділи іміджевих проєктів і культурної дипломатії генерують контент, який працівники прес-служби мають доносити до медіа в широкому сенсі – щоб інформація потрапляла до онлайн-платформ, лідерів думок, соцмереж, ЗМІ» [10].

Вже є перші здобутки: культурно-інформаційний центр, відкритий при посольстві України у Франції, Український інститут у Швеції, організація та проведення ряду

інформаційних заходів у багатьох країнах Західної Європи, США та Канаді із залученням української діаспори тощо. Саме в цьому напрямку працює мережева платформа українських волонтерських рухів *Global Ukrainians*, яка в 2015 р. провела два форуми в Києві, а нині працює над написанням стратегії для реалізації інформаційних, мистецьких і бізнес-проектів з представлення українських інтересів у країнах свого перебування. У найближчій перспективі *Global Ukrainians* планують допомогти у реалізації «Плану пріоритетних дій уряду» на 2017-2018 рр., зокрема у втіленні завдання щодо завершення реформи іномовлення України і започаткування роботи щодо популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [11].

Також у соціальній мережі «Facebook» створено сторінку під назвою «Культурна дипломатія України від МЗС / Ukraine's Cultural Diplomacy by MFA», де висвітлюється діяльність Управління публічної дипломатії у сфері культурної дипломатії [12]. Одним із яскравих заходів, зокрема, стала презентація у вересні 2015 року «Клубу культурної дипломатії при МЗС України («MFA DipCult Club»)), який слугуватиме платформою для регулярної комунікації між працівниками МЗС, задіяними у сфері культурної дипломатії, аташе з питань культури посольств іноземних держав, акредитованих в Україні, представниками українського мистецького середовища, націлених на експорт українського культурного продукту та реалізацію спільних міжнародних проектів, а також представниками зарубіжних культурних центрів [13].

Ще один безперечно вагомий крок у контексті публічної дипломатії України під егідою МЗС – це презентація на початку грудня 2015 року онлайн-кампанії на базі сайту «(«Моя Україна – це») з популяризації нашої країни за кордоном під девізом «Міжнародний імідж України у наших з вами руках!». Сайт www.myukraineis.org є результатом співробітництва Міністерства закордонних справ, Міністерства інформаційної політики та організації «StratCom.UA». Сайт – це платформа для інформування іноземців про сучасну Україну та її історію. В основі проекту покладено ідею звільнення від існуючих кліше та стереотипів про Україну [14].

Висновок. Підсумовуючи вищесказане, можна погодитись, що незважаючи на

зроблене перед Україною постає цілий комплекс інструментальних завдань, без реалізації яких не можна говорити про ефективність провадження дієвої зовнішньої політики та просування своїх національних інтересів, особливо в умовах гібридної війни. Йдеться передусім про необхідність розширення української інформаційно-комунікативної присутності у світовій громадській думці, що сприятиме кращому взаєморозумінню, зростанню взаємодовіри, культурного обміну й прихильності, а також зміцненню національної ідентичності в Україні.

Подальші дослідження феномена «публічна дипломатія» допоможуть осмислити механізми його застосування у зовнішній політиці нашої держави на довгострокову перспективу та розробити відповідні методики застосування інструментів публічної дипломатії як ефективних та сучасних засобів просування національних інтересів України та зростання її авторитету на міжнародній арені.

ЛІТЕРАТУРА

1. National framework for strategic communication. Report of the Federal government – White House. – Washington, 2009 – 16 p.
2. Strategic Communication Joint Integrating Concept [Електронний ресурс] // Department of Defence concept – Version 1.0 – 07 October 2009 – Режим доступу : http://www.dtic.mil/doctrine/concepts/joint_concepts/jic_strategiccommunications.pdf
3. Макаренко Є.А. Публічна дипломатія / Є.А. Макаренко, О.П. Кучмій / Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / [редкол. : Л. В. Губерський (голова) та ін.]. – К. : Знання України, 2004. - Т. 1. - 760 с.
4. Циватый В.Г. Новая публичная дипломатия: традиции, новации, инструментарий XXI века (опыт для Украины) [Електронний ресурс] / В.Г. Циватый. - III міжнар. науково-практична конф. «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики». - 24 квітня 2014 р. - С.83-90. Режим доступу – <http://dipacadem.kiev.ua/wp-content/uploads/2014/12/Матеріали.pdf>
5. Руднева В. Публічна дипломатія: теоретичні основи застосування нової інформаційно-комунікаційної технології в державному управлінні [Електронний ресурс] / В. Руднева // Механізми державного управління. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-1-18.pdf>
6. Най Джозеф С. Нова публічна дипломатія [Електронний ресурс]. / Най Джозеф С. // День, 2010. – №28 – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/den-planeti/nova-publichna-diplomatiya>
7. Слісаренко І. Теорія і практика «м'якої сили» у міжнародних відносинах / Слісаренко І. // Освіта регіону. – 2008. – №1-2. – С. 102-108.

8. Дробот Г. Дипломатія – средство междуна-
родно-политических взаимодействий. Вопросы
теории / Г. Дробот // Обозреватель-Observer. – 2008
– №12. – С. 91-99.
9. Гуцал С. Публічна дипломатія та стратегічні
комунікації: визначення концептуальних основ
[Електронний ресурс] / С. Гуцал – Режим доступу :
http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/viewFile/2769/2473
10. Пересунько Т. Українська культурна дипломатія:
амбітний початок [Електронний ресурс] / Т.
Пересунько // LB.ua – Режим доступу :
https://ukr.lb.ua/culture/2016/03/02/328751_ukrainska_kulturna_diplomatiya.html
11. Стратегія розвитку народної дипломатії через
мережу «GLOBAL UKRAINIANS» на 2017-2018
роки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://global-ukraine-news.org/wp-content/uploads/2017/01/2017-01-18-Global-Ukrainians-Final-Strategy-UKR.pdf>
12. Культурна дипломатія України від МЗС /
Facebook [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.facebook.com/CulturalDiplomacyUkraine/?fref=ts>.
13. Клуб культурної дипломатії при МЗС України
(MFA DipCult Club) // Зовнішні справи. – №9. –
2015.
14. Моя Україна – це [Електронний ресурс]. –
Режим доступу: www.myukraineis.org.

УДК 323.22.28:321.013:327.58

Варич Д. Ю.

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ, ІСТОРИЧНИЙ, МЕНТАЛЬНИЙ ФАКТОРИ ДІЄЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВ: СПРОБА АНАЛІЗУ

Аналізуються дві держави крізь призму їхньої дієздатності. Розглянуто історичний, ментальний та геополітичний фактори дієздатності. Встановлено ступінь впливу цих факторів на сучасний стан держав. Акцентується на наявності чи відсутності збройних конфліктів. Визначаються можливі перспективи розвитку для найбільш недієздатних держав.

Ключові слова: ментальність, геополітичне становище, внутрішня політика, зовнішня політика, національні конфлікти, історія.

Варич Д. Ю.

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЙ, ИСТОРИЧЕСКИЙ, МЕНТАЛЬНЫЙ ФАКТОРЫ ДЕЕСПОСОБНОСТИ ГОСУДАРСТВ: ПОПЫТКА АНАЛИЗА

Анализируются два государства сквозь призму их дееспособности. Рассмотрено исторический, ментальный и геополитический фактор дееспособности. Установлено степень влияния этих факторов на современное положение государств. Акцентируется внимание на наличии или отсутствии вооруженного конфликта. Определяются возможные перспективы развития для наиболее недееспособных государств.

Ключевые слова: ментальность, геополитическое положение, внутренняя политика, внешняя политика, национальные конфликты, история.

Varich D.

GEOPOLITICAL, HISTORICAL, MENTAL FACTOR OF THE POWER OF STATES: ATTEMPT OF ANALYSIS

Two states are analyzed through the prism of their legal capacity. The historical, mental, and geopolitical factor of the legal capacity is considered. The degree of influence of these factors on the current state of nations is established. The attention is focused on the presence or absence of the armed conflicts. Possible development prospects for the most incompetent states are determined.

Keywords: mentality, geopolitical position, internal policy, foreign policy, national conflicts, history.